

СЕКЦІЯ 3. СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ; ПСИХОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

УДК 37.015.3:[159.954-053.66/.67:616.899]
DOI 10.32999/ksu2312-3206/2024-2-4

САМОРЕГУЛЯЦІЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОСТІ ПІДЛІТКІВ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ

Галацан Галина Юріївна,
аспірантка 4-го року навчання
Херсонський державний університет
yeremenkogalina@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-0009-2913>

У статті наведено значення саморегуляції для формування креативності підлітків із порушенням розумового розвитку. **Метою** дослідження є з'ясування стану загальної саморегуляції та її складових: наполегливості та самовладання в підлітків із порушенням розумового розвитку. **Методи дослідження.** У дослідженні використано методика А. В. Зверькова в модифікації С. В. Ейдмана для дослідження рівня вольової саморегуляції. **Результати.** Мінливі умови навколишнього середовища вимагають адаптації людини для підтримування рівноваги людини й зовнішнього світу. Адаптаційні процеси весь час змінюються відповідно до змінних умов середовища. Психічна адаптація дає змогу задовольняти актуальні потреби індивіда, поведінки та всієї діяльності загалом. Для здійснення адаптації потрібна саморегуляція. Саморегуляція підтримує психічну активність, забезпечує свідому організацію і корекцію дій і виступає як вольова лінія діяльності. На цьому рівні регулювання здійснюється не як дія одного мотиву, а як складне особистісне рішення, у якому враховуються бажане і небажане й конкретно змінюється ставлення перебігу діяльності.

Творчість як діяльність є складним процесом, у якому задіяні індивідуально-психологічні властивості людини. Враховуючи, що креативність – це складова творчості, а творчість неможлива без особистісних якостей, необхідним є формування її складових і, зокрема, саморегуляції. Саме вони надають результатам старань унікальності, цінності, неповторності. Рефлексія є механізмом особистісно-смиислового рівня саморегуляції і психологічною детермінантою креативності. Тому доцільно було вивчення стану саморегуляції дітей підліткового віку. **Висновки.** Встановлено, що рівень вольової саморегуляції підлітків із порушенням розумового розвитку змінився за загальним рівнем та його складовими. Із середнього рівня розвитку всі показники вольової саморегуляції підвищилися й перейшли на наступний, підвищений, рівень, що свідчить про результативність застосованої корекційної програми.

Ключові слова: адаптація, саморегуляція, підлітки з порушенням розумового розвитку, креативність.

SELF-REGULATION AS AN IMPORTANT FACTOR IN THE FORMATION OF CREATIVITY OF ADOLESCENTS WITH DISORDERS OF MENTAL DEVELOPMENT

Galatsan Galina Yuryivna,
4th year Postgraduate Student
Kherson State University
yeremenkogalina@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-0009-2913>

The article presents the importance of self-regulation for the formation of creativity of adolescents with intellectual disabilities. **The purpose** of the study is to clarify the state of general self-regulation and its components: persistence and self-control in adolescents with intellectual disabilities. **Research methods.** The research used A.V. Zverkov's method in E.V. Eidman's modification to study the level of volitional self-regulation. **The results.** Changing environmental conditions require human adaptation, which allows maintaining the balance of man and the outside world. Adaptation processes are constantly changing according to changing environmental conditions. Mental adaptation allows you to satisfy the actual needs of the individual, behavior and all activities as a whole. Adaptation requires self-regulation. Self-regulation supports mental activity, ensures conscious organization and correction of actions. Personal regulation, overcoming external

and internal obstacles, acts as a willful line of activity. At this level, regulation is carried out not as an action of one motive, but as a complex personal decision, which takes into account the desired and undesirable and concretely changes the attitude of the course of activity. Creativity is a complex, largely unknown process, which involves special individual psychological properties of a person. Given that creativity is a component of creativity, and creativity is impossible without personal qualities, it is necessary to form its components and, in particular, self-regulation. It is they who give the results of efforts uniqueness, value, uniqueness. Reflection is a mechanism of personal and meaningful level of self-regulation and a psychological determinant of creativity. Therefore, it was appropriate to study the state of self-regulation of adolescent children. **Conclusions.** It was established that the level of volitional self-regulation of adolescents with intellectual disabilities changed in terms of the general level and its components. From the average level of development, all indicators of volitional self-regulation increased and moved to the next level - an increased level, which indicates the effectiveness of the applied correction program.

Key words: adaptation, self-regulation, adolescents with intellectual disabilities, creativity.

Вступ. Людський організм є саморегулювальною системою, яка залежить від навколишнього середовища. Оточуюче людину середовище є мінливим. У зв'язку із цим у процесі еволюції визначилися механізми пристосування та захисту. Це адаптаційні механізми, таким чином, за визначенням І. Беха, «адаптація – це динамічний процес, завдяки якому рухливі системи живих організмів, незважаючи на мінливість умов, підтримують стійкість, необхідну для існування, розвитку і продовження роду» (Бех, 2003).

Теоретичне обґрунтування проблеми. Процеси адаптації людини до зовнішніх умов дають можливість збереження гомеостазу, тобто рівноваги та збалансованості в системі «організм-середовище».

Процес адаптації реалізується тоді, як у системі «організм-середовище» виникають важливі зміни, і адаптація забезпечує формування нового гомеостатичного стану, що відбувається завдяки максимальній ефективності фізіологічних функцій і поведінкових реакцій. Система «організм-середовище» – це динамічний процес, який здійснюється постійно, а отже, процес адаптації є постійним процесом (Бех, 2003).

Психічна адаптація визначається як процес становлення оптимальної відповідності особистості й навколишнього середовища під час вчинення властивої людині діяльності, що дає змогу індивідууму задовольняти актуальні потреби та реалізувати пов'язані з ними значимі цілі (зі збереженням фізичного і психічного здоров'я), забезпечуючи водночас відповідність психічної діяльності людини, її поведінки вимогам середовища.

Адаптаційні процеси можуть здійснюватися за умови саморегуляції особистості. Тобто ці два процеси – адаптація та саморегуляція – тісно пов'язані між собою. Саморегуляція – це налаштування людиною себе, свого внутрішнього світу з метою адаптації. Саморегуляція дає змогу людині змінюватися відповідно до зміни обставин зовнішнього світу й умов його життя, підтримує необхідну для діяльності людини психічну активність, забезпечує сві-

дому організацію і корекцію її дій, у тому числі творчу організацію.

Стан саморегуляції вивчався багатьма вченими, серед яких І. Бех, В. Давидов, які розглядали саморегуляцію як прояви рефлексії. Л. Виготський, С. Рубінштейн, К. Левін та ін. представляють саморегуляцію як вольову регуляцію. В. Моляко, М. Боришевський зазначають свідому саморегуляцію, яка вимагає вольових зусиль.

Саморегуляція становлення особистості здійснюється у три послідовні етапи – це базальна емоційна саморегуляція; вольова саморегуляція; смислова або ціннісна саморегуляція (Гриньова, 2021).

У структурі особистісної саморегуляції виділяють детермінанти регуляції поведінки й діяльності людини. Особистісна регуляція, або вольова, допомагає долати всі перешкоди для досягнення поставленої мети. При цьому регулювання здійснюється не як дія одного мотиву, а як складне особистісне рішення, у якому враховуються бажане і небажане й конкретно змінюється ставлення до перебігу діяльності.

Рефлексія є основою смислового рівня саморегуляції, являє собою потужне джерело стійкості, волі й саморозвитку особистості. Спеціально виділяється рефлексивний рівень регуляції (Моляко, 1991).

Особистісні особливості відіграють чималу роль у розвитку творчого процесу. Творчість є складним процесом, у якому задіяні особливі індивідуально-психологічні властивості людини. Саме вони надають результатам творчості унікальності, цінності та неповторності. Проблема творчості в психологічній науці розглядається завдяки декількох основних підходів (Міщиха, 2007).

Перший підхід базується на тому, що творчих здібностей як таких не існує. Інтелектуальна обдарованість потрібна, але є недостатньою умовою для проявів творчої активності. Основну роль у детермінації творчої поведінки відіграють мотивації, цінності, особистісні риси (А. Танненбаум, А. Олох, Д. Богоявленська, А. Маслоу й ін.). Основними характеристиками особистості ці дослідники називають

когнітивну обдарованість, чутливість до проблем, незалежність у невизначених і складних ситуаціях [Максименко, 2013].

О. Матюшкін диференціює такі компоненти творчої особистості:

- домінуюча роль пізнавальної діяльності;
- дослідницька творча активність, що проявляється у здібності до виявлення нового, у постановці й вирішенні проблем;
- здібності до досягнення оригінальних рішень;
- можливості прогнозування та передбачення;
- здібності до створення ідеальних еталонів, що забезпечують естетичні, моральні й інтелектуальні оцінки (Мищика, 2007).

Д. Богоявленська ввела поняття «креативна активність особистості». На її погляд, такий тип активності обумовлений психічною структурою, притаманною креативному типу особистості. Творчість проявляється в прагненні особистості вийти за межі заданої проблеми. Креативний тип особистості властивий усім новаторам: художникам, музикантам, винахідникам, ученим.

В. Моляко у творчому процесі виокремлює три цикли (Моляко, 1991) (рис. 2).

Відповідно до другого підходу, який був висловлений Д. Гілфордом, Тейлором та ін.,

креативність – це чинник, який є незалежним від інтелекту (Д. Ж. Гілфорд, Тейлор, Г. Грубер, Я. Пономарьов). Деякі психологи вважають, що між рівнями інтелекту і креативності є незначна кореляція. За теорією інтелектуального порога Е. Торранса, не говоримо про креативність, якщо IQ нижчий за 115–120. Інтелект поєднується з креативністю, утворюючи єдиний фактор, якщо IQ перевищує 120, і тоді творча здатність стає незалежною величиною. Тобто, на думку авторів, не існує креативних осіб із низьким інтелектом, але можна бачити інтелектуалів із низькою креативністю (Jung et al., 2007).

Третій підхід свідчить, що високий рівень творчих здібностей можливий тільки за високого рівня розвитку інтелекту. Дослідники творчого процесу поділяють думку, що творчий процес не є окремою формою психічної активності (Д. Векслер, Л. Вайсберг, Г. Айзенк, Л. Термен, Р. Стернберг та ін.).

Г. Ю. Айзенк, враховуючи кореляції між тестами Д. Ж. Гілфорда на дивергентне мислення, висловив думку, що креативність є компонентом загальної розумової обдарованості. Вайсберг стверджував, що творче мислення діагностується за якістю продукту, а не за способом його отримання.

Більшість дослідників погоджуються з тим, що творчий процес починається з постановки

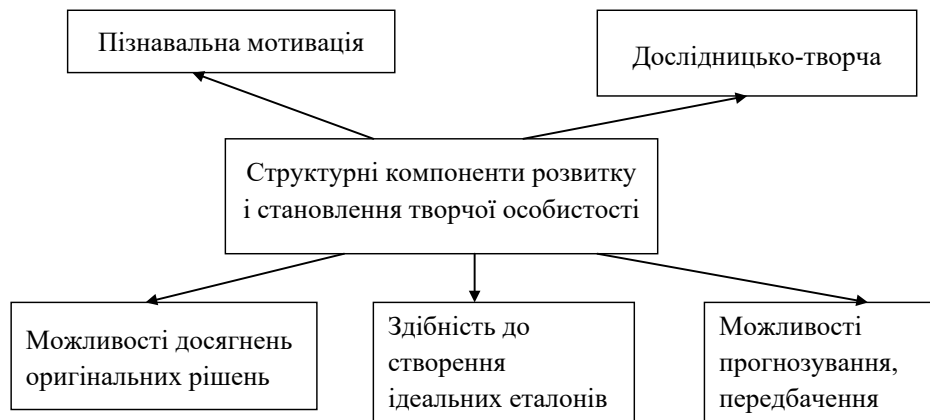

Рис. 1. Детермінанти творчої свідомості особистості (за О. Матюшкіним)

Рис. 2

задачі, способу її вирішення, причому не стандартним методом (Карпенко, 2016). Таким чином, прагнення до певної мети і відсутність можливостей досягти її вже відомими способами спонукають людину самостійно шукати шлях вирішення проблеми. Людина, яка повністю всім задоволена, не має бажання творити. Виняток становлять маленькі діти, певні, так би мовити, «двигуни», для яких жити означає творити.

Будь-яка творчість ґрунтується на досвіді. Здається неймовірним, але все створене людиною різноманіття тим не менш завжди відображається у формах, взятих із реальності й надалі видозмінених. Навіть образ Бога в різних релігіях формується за подобою людини або тварини або як поєднання частин того й іншого.

Дуже часто спонукає до творчості інтенсивне емоційне переживання, наприклад любов. Вона не лише збуджує фантазію, а й дає сили для втілення цієї фантазії в життя, що вимагає іноді не менших, а навіть великих зусиль, ніж придумання способу. Саме тому під час закоханості поети створюють цілі поеми, а далекі від поезії люди можуть писати вірші та пісні, присвячені своїм улюбленим. Емоція надає іншій асоціативний ряд звичним образам, збираючи їх в єдиний центр навколо улюбленої істоти, що дає змогу пов'язувати речі, які для інших людей не можуть бути об'єднані, і виявляти причини, зумовлені не логікою зовнішнього світу, а поєднанням почуттів творця (Карпенко, 2016). Відповідно до твердження Т. Рибо [Максименко, 2013], усі форми творчої уяви містять афективні елементи.

Творчий процес залежить від умов. Музично обдарована дитина, народжена в африканському племені, не створить симфонію, яку зміг написати маленький Моцарт, вихований у родині, яка має глибокі музичні корені. Творчість виходить із потреб людини й опирається на її можливості. Соціальні потоки ведуть творчу особистість своїми напруженнями, змушуючи її сприймати ці напруги як свої проблеми й переживати їх як свої особисті страждання і радості (Гриньова, 2021). Ніякий винахід і наукове відкриття не з'являються раніше, ніж створюються матеріальні і психологічні умови, необхідні для їх виникнення. Творчість являє собою історично спадкоємний процес, де будь-яка подальша форма визначена попередніми і сама, зі свого боку, є точкою біфуркації (розбіжності) для наступних форм (Моляко, 1991).

Враховуючи, що креативність – це робота з метою створення кінцевого продукту, вона інтегрована у творчість (Дімітрова-Бурлаєнко). Не менш значущим фактором є особистісні особливості, які, з одного боку, дають змогу створити щось нове, з іншого – дають

сили для подолання тих численних перепон, які завжди встають на шляху нового. Є люди, які легко придумують нові варіанти форм і нові пояснення явищам, але є і такі, для яких мінливість є чимось неприємним і тривожним. До того ж протягом життя людство завжди чинило опір чомусь новому.

Метою дослідження є з'ясування стану загальної саморегуляції та її складових: наполегливості та самовладання в підлітків із порушенням розумового розвитку.

Для розуміння стану розвитку та впливу саморегуляції на формування детермінант креативності підлітків було проведено дослідження стану саморегуляції в дітей підліткового віку (13–15 років) з порушеннями інтелектуального розвитку. Участь у дослідженні взяли 172 дитини (75 дівчаток і 97 хлопчиків).

Методи дослідження. Рівень вольової саморегуляції досліджується за однойменною методикою А. В. Зверькова в модифікації Є. В. Ейдмана, яка містить три складові: загальна шкала вольової саморегуляції, субшкала «наполегливість» і субшкала «самовладання» (Зверьков, Ейдман, 1990).

Субшкала «наполегливість» характеризує вольову якість людини, що дає змогу долати будь-які перешкоди і спрямована на досягнення поставленої мети. Високі показники свідчать про працездатність особи, яка може володіти своїми діями та поведінкою. Низькі значення свідчать про підвищену лабільність, невпевненість, імпульсивність, що може призводити до непослідовності в поведінці. Такий стан нервової системи компенсується підвищеною чутливістю, гнучкістю та винахідливістю.

Субшкала «самовладання» відображає рівень довільного контролю емоційних станів. Високий бал притаманний емоційно стійким особам, впевненим у собі, здатним до новаторства, але, з іншого боку, така емоційно насичена реакція призводить до надмірного напруження та швидкої втомлюваності.

Результати та дискусії. Показники вольової саморегуляції досліджувалися як на початку дослідження, так і в процесі застосування запропонованого корекційного програмно-методичного комплексу, який розрахований на підлітковий вік дітей із порушеннями розумового розвитку з метою формування креативності. На початку дослідження стан вольової саморегуляції в дівчаток і хлопчиків був представлений такими показниками (табл. 1).

Під впливом запропонованої програми розвитку креативності у стані саморегуляції дітей підліткового віку з порушеннями розвитку виникли позитивні зміни. Загальний рівень саморегуляції, наполегливості і самовладання – усі показники зазнали підвищення рівня в процесі запропонованого впливу.

Таблиця 1

Стан рівня вольової саморегуляції в підлітків із порушеним розумовим розвитком на початку дослідження

Контингент	Показники		
	Загальний рівень саморегуляції	Наполегливість	Самовладання
Дівчатка	Вихідний стан вольової саморегуляції		
13 років n = 23	11,13 ± 0,46	6,91 ± 0,65	6 ± 0,67
14 років n = 27	14,0 ± 0,33	10,0 ± 0,33	6,67 ± 0,5
15 років n = 25	14,04 ± 0,31	9,72 ± 0,28	7,52 ± 0,27
середнє	13,17 ± 0,36	8,87 ± 0,42	6,73 ± 0,48
Хлопчики			
13 років n = 32	10 ± 0,34	8 ± 0,22	4,53 ± 0,33
14 років n = 36	11,7 ± 0,57	8,67 ± 0,26	6,08 ± 0,42
15 років n = 29	14 ± 0,21	8,69 ± 0,26	8,69 ± 0,22
середнє	11,9 ± 0,98	8,45 ± 0,25	6,43 ± 0,32
Середнє по всій групі	12,54 ± 0,67	8,66 ± 0,34	6,58 ± 0,4

Таблиця 2

Стан рівня вольової саморегуляції в підлітків із порушеним розумовим розвитком після застосування програми розвитку

Контингент	Показники		
	Загальний рівень саморегуляції	Наполегливість	Самовладання
Дівчатка	Стан вольової саморегуляції після застосування програми корекції		
13 років n = 23	13,66 ± 1,3	9,9 ± 1,1	7,87 ± 0,45
14 років n = 27	15,37 ± 0,24	11,57 ± 0,42	8,04 ± 0,12
15 років n = 25	15,24 ± 0,34	10,8 ± 0,23	8,76 ± 0,16
середнє	14,76 ± 1,65	10,76 ± 0,58	8,22 ± 0,24
Хлопчики			
13 років n = 32	11,13 ± 0,43	9,13 ± 0,57	6,25 ± 0,56
14 років n = 36	12,94 ± 0,32	9,89 ± 0,26	7,25 ± 0,27
15 років n = 29	15,28 ± 0,42	9,79 ± 0,14	10,1 ± 0,31
середнє	13,11 ± 0,39	9,6 ± 0,32	7,87 ± 0,38
Середнє по всій групі	13,94 ± 1,02	10,18 ± 0,45	8 ± 0,31

Загальний рівень саморегуляції по групі збільшився з $12,42 \pm 0,24$ до $13,66 \pm 0,34$. За шкалою «наполегливість» у загальному по групі показники змінилися таким чином: вихідний рівень – $8,67 \pm 0,33$, результат після застосування програми – $9,9 \pm 0,42$. Показники за шкалою «самовладання» змінилися таким чином: до втручання з $6,52 \pm 0,12$ на $7,87 \pm 0,31$ після застосування програми.

Загальні показники за всіма шкалами в дівчаток і хлопчиків відрізнялися як на початку, так і наприкінці дослідження. Показники загального рівня саморегуляції були в дівчаток вищі, ніж у хлопчиків, на початку дослідження, а саме: $13,13 \pm 0,24$ у дівчаток і $11,86 \pm 0,53$ у хлопчиків. У процесі застосування програми показники за шкалою «наполегливість» змінилися в обох групах підлітків: з $8,96 \pm 2,41$ на $10,28 \pm 0,12$ у дівчаток, з $8,45 \pm 0,23$ на $9,6 \pm 0,13$ у хлопчиків.

За шкалою «самовладання» показники збільшилися в дівчаток з $6,75 \pm 0,36$ на $7,99 \pm 0,21$, з $6,35 \pm 0,14$ на $7,77 \pm 0,23$ у хлопчиків.

Якщо розглядати показники за шкалами, то видно, що за шкалою наполегливість показники до втручання майже не відрізнялися в гендерних групах, а після втручання в дівчаток показник виявився дещо вищим, ніж у хлопчиків. Водночас за шкалою самовладання показники змінилися практично однаково.

Висновки. Стан саморегуляції вимагає від людини продуктивної активності, мотивації (Гриньова, 2008), що реалізується за сприятливих умов. Враховуючи психологічне недорозвинення дітей із порушеним розумовим розвитком, експериментально отримані дані свідчать про достатній рівень саморегуляції вже на початку дослідження, який у процесі корекційного впливу перебував на середньому рівні. Загальний рівень саморегуляції підвищився із середнього рівня до підвищеного, наполегливість із середнього рівня перейшла на підвищений, а показник самовладання із середнього рівня піднявся до нижньої межі підвищеного рівня. Результати дослідження рівня саморегуляції не показали значних гендерних відмінностей у підлітків із порушен-

нями розумового розвитку. Середній рівень саморегуляції на початку дослідження свідчить про потенційні можливості дітей і про доцільність використання розвиткової про-

грами корекції в підлітків порушенням розумового розвитку з метою підвищення рівня саморегуляції, що сприятиме розвитку активності та креативності в дітей цієї категорії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бех І. Д. Виховання особистості. У 2 кн. Київ : Либідь, 2003. 272 с.
2. Гриньова М. В., Кононова М. М. Саморегуляція навчальної діяльності та професійний розвиток студентської молоді : монографія. Полтава : Астрія, 2021. 384 с.
3. Дімітрова-Бурласенко С. Д. Дефініції понять «творчість» і «креативність» у сучасному науковому дискурсі. *Наукові записки НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія: Педагогічні науки*. 2017. Вип. 135. С. 82–89. URI: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/24191>.
4. Зверьков А. Г., Ейдман Э. В. Опитувальник вольового самоконтролю. 1990. <https://psytests.org/emvol/volsam.html>.
5. Карпенко Н. А. Психологія творчості : навч. посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2016. 156 с.
6. Макачук М. Ю., Куценко Т. В., Кравченко В. І., Данилов С. А. Психофізіологія : навчальний посібник. Київ : ООО «Інтерсервіс», 2011. 329 с.
7. Максименко С. Д., Седих К. В., Моргун В. Ф., Тітов І. Г. Лавриненко В. А. *Психологія і особистість*. 2013. № 1. С. 59–74.
8. Міщиха Л. П. Психологія творчості : навчальний посібник. Івано-Франківськ : Гостинець, 2007. 448 с.
9. Моляко В. А. Творческая одаренность и воспитание творческой личности. Київ, 1991.
10. Jung R.E., Haier R.J. The Parieto-Frontal Integration Theory (P-FIT) of intelligence: Converging neuroimaging evidence. *Behavioral and brain sciences*. 2007. V. 30. P. 2–147.

REFERENCES:

1. Bekh, I.D. (2003). *Vykhovannia osobystosti. U 2 kn.* [Personality education in 2 books.] Kyiv: Lybid. 202, 272 [in Ukrainian].
2. Hrynova, M.V., Kononova, M.M. (2021). *Samorehuliatyia navchalnoi diialnosti ta profesiyni rozvytok studentskoi molodi: monohrafiia* [Self-regulation of educational activity and professional development of student youth: monograph]. Poltava: Astraiia, 384 [in Ukrainian].
3. Dimitrova-Burlaienko, S.D. *Definititsii poniat "tvorchist" i "kreatyvnist" u suchasnomu naukovomu dyskursi* [Definitions of the terms "creativity" and "creativity" in modern scientific discourse] URI: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/24191>.
4. Zverkov A.H., Eidman Э.V. (1990). *Opytuvalnyk volovoho samokontroliu* [Volitional self-control questionnaire]. <https://psytests.org/emvol/volsam.html>.
5. Karpenko, N.A. (2016). *Psykhohihiia tvorchosti: navch. posibnyk.* [Psychology of creativity: teaching. manual] Lviv: LvDUVS, 156 p. [in Ukrainian].
6. Makarchuk, M.Yu., Kutsenko, T.V., Kravchenko, V.I., Danylov, S.A. (2011). *Psykhofiziologiia: navchalnyi posibnyk* [Psychophysiology: textbook]. Kyiv: Interservis. 329 p. [in Ukrainian].
7. Maksymenko, S.D., Sedykh, K.V., Morhun, V.F., Titov, I.H., Lavrynenko, V.A. (2013). *Psykhohihiia i osobystist* [Psychology and personality.], № 1. P. 59–74 [in Ukrainian].
8. Mishchykha, L.P. (2007). *Psykhohihiia tvorchosti* [Psychology of creativity]. Navchalnyi posibnyk. Ivano-Frankivsk: Hostynets Tutorial. 448 p. [in Ukrainian].
9. Moliako, V.A. (1991). *Tvorcheskaia odarennost y vospytanye tvorcheskoi lychnosti* [Creative giftedness and the upbringing of a creative personality]. [in Ukrainian].
10. Jung, R.E., Haier, R.J. (2007). The Parieto-Frontal Integration Theory (P-FIT) of intelligence: Converging neuroimaging evidence. *Behavioral and brain sciences*. V. 30. P. 2–147.

Стаття надійшла до редакції 30.04.2024.
The article was received 30 April 2024.